

Dame Penelope Lively (Caïro, 1933) schreef vele romans en korte verhalen, zowel voor volwassenen als voor kinderen, en werd daarvoor talloze keren onderscheiden. Ze is de enige auteur die naast de Booker Prize ook de prestigieuze Carnegie Medal voor kinderliteratuur won. Voor *Moon Tiger* ontving Lively in 1987 de Man Booker prize; in 2018 stond het op de shortlist voor de Golden Man Booker, een speciale eenmalige prijs ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Booker Prize.

Van Penelope Lively verscheen ook bij De Geus

Leven in de tuin

Penelope Lively

Moon tiger

roman

Uit het Engels vertaald door Dorien Veldhuizen

DE GEUS

Oorspronkelijke titel *Moon Tiger*, verschenen bij Andre Deutsch, Londen

Oorspronkelijke tekst © Penelope Lively, 1987

Eerder verschenen bij Uitgeverij De Prom, Baarn 1988

Nederlandse vertaling © De Geus bv, Amsterdam 2021; de uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht wordt verzocht contact op te nemen met uitgeverij De Geus

Omslagontwerp Berry van Gerwen

Omslagillustratie © Adri Berger/Millennium Images, UK

ISBN 978 90 445 4468 8

NUR 302

Moon tiger

1

‘Ik schrijf een geschiedenis van de wereld,’ zegt ze. En de handen van de verpleegster liggen een ogenblik stil; ze kijkt naar deze oude vrouw, deze oude, zieke vrouw. ‘Lieve help,’ zegt de verpleegster, ‘dat is een hele onderneming, hè?’ En meteen is ze weer druk bezig met tillen, instoppen en gladstrijken – ‘Even meegeven, graag, goed zo – dan halen we zo dadelijk een kopje thee voor u.’

Een geschiedenis van de wereld. Om alles af te ronden. Kan ik best doen, geen haarkloverij meer over Napoleon, Tito, de slag bij Edgehill, Hernando Cortez... Deze keer komt alles aan bod. De hele triomferende, moordzuchtige, onstuitbare stroomversnelling – van het slijk naar de sterren, universeel en individueel, uw verhaal en het mijne. Ik ben daarvoor toegerust, vind ik; eclecticisme is altijd mijn kenmerk geweest. Dat zeiden ze, al heeft het ook wel andere namen gekregen. Claudia Hamptons aanpak is ambitieus, sommigen zouden zeggen ondoordacht: mijn vijanden. De gedurfde, brede aanpak van Hampton: mijn vrienden.

Een geschiedenis van de wereld, ja. En, en passant, die van mezelf. Het leven van Claudia H. Het stukje twintigste eeuw waartoe ik tegen wil en dank veroordeeld ben geweest, of ik het leuk vond of niet. Laat ik mezelf onder de loep nemen binnen mijn context: alles en niets. De wereldgeschiedenis geselecteerd door Claudia: feiten en fictie, mythen en bewijzen, beelden en documenten.

‘Is ze een beroemdheid geweest?’ informeert de verpleegster.

Haar schoenen piepen op de glimmende vloer; die van de dokter kraken. 'Ik bedoel, ze komt met dingen...' De dokter werpt een blik op zijn aantekeningen en zegt dat ze zo te zien inderdaad een beroemdheid is geweest, ze schijnt boeken en artikelen geschreven te hebben en... eh... een tijdlang in het Midden-Oosten geweest te zijn... tyfus, malaria... ongehuwd (één miskraam, één kind, ziet hij, maar zegt het niet)... ja, de gegevens duiden erop dat ze vroeger mogelijk een beroemdheid is geweest.

Er zijn er heel wat die het feit dat ik mijn eigen leven op één lijn breng met de geschiedenis van de wereld, als typisch voorbeeld van arrogantie zouden aanvallen. Laat ze maar. Ik heb ook altijd mijn medestanders gehad. Mijn lezers kennen het verhaal natuurlijk. Ze kennen de algemene strekking. Ze kennen het verloop. Ik zal het beschrijvende element weglaten. Wat ik zal doen, is het opvullen, er leven en kleur aan geven, het geschreeuw en de retoriek toevoegen. O, ik zal ze niets besparen. De vraag is: moet het wel of niet een rechtlijnig verhaal worden? Ik heb altijd gedacht dat een caleidoscopisch overzicht een interessant soort ketterij kan zijn. Het reageerbuisje schudden en kijken wat eruit komt. Chronologie irriteert me. In mijn hoofd bestaat geen chronologie. Ik besta uit ontelbare Claudia's, die rondtollen en zich vermengen en zich afsplitsen als vonken zonlicht uit het water. Het spel kaarten dat ik bij me draag, wordt voortdurend geschud en opnieuw geschud; er is geen volgorde, alles gebeurt tegelijk. De apparaten van de nieuwe technologie werken, naar ik begrijp, op ongeveer dezelfde manier: alle kennis wordt opgeslagen om met één tik op een toets te worden opgeroepen. Theoretisch klinken ze efficiënter. Bij mij werken sommige toetsen niet; andere eisen wachtwoorden, codes, toegangsvolgordes die het bestand ontsluiten. Merkwaardigerwijze verschaft het collectief verleden deze. Het is openbaar, maar ook in hoge mate privé-eigendom. We hebben er allemaal een andere opvatting over. Mijn victorianen zijn niet de uwe. Mijn

zeventiende eeuw is niet de uwe. De stem van John Aubrey, van Darwin, of wie u maar wilt, spreekt op een bepaalde toon tot mij, op een andere tot u. De signalen uit mijn eigen verleden komen uit het standaardverleden. De levens van anderen voegen zich in mijn eigen leven: ik, mij, Claudia H.

Egocentrisch? Misschien. Zijn we dat niet allemaal? Waarom klinkt het woord zo beschuldigend? In mijn jeugd was het dat. Ik werd als een moeilijk kind beschouwd. Onmogelijk, werd soms zelfs gezegd. Ik vond mezelf helemaal niet onmogelijk; het waren moeder en juffie die onmogelijk waren, met hun geboden en hun waarschuwingen, hun bezetenheid van pudding en gekrulde haren en hun dodelijke angst voor de verlokkingen van de natuur – hoge bomen, dieper water, het gevoel van nat gras aan blote voeten, de aantrekkingskracht van modder, sneeuw en vuur. Ik werd altijd gekweld door een brandend verlangen naar hoger, sneller, verder. Zij vermaanden, ik was ongehoorzaam.

Gordon ook. Mijn broer Gordon. Wij waren uit hetzelfde hout gesneden.

Mijn oorsprong: het universele begin. Van het slijk naar de sterren, zei ik. Dus... de oersoep. En omdat ik nooit een conventionele historica ben geweest, nooit aan het verwachtingspatroon van de archetypische chroniqueur heb voldaan, nimmer heb geleden op die gortdroge vrouw die mij in een grijs verleden in Oxford tot in de finesses het pausdom doceerde, omdat ik bekendsta om mijn non-conformistische aanpak en meer vakgenoten tot razernij heb gebracht dan u warme maaltijden hebt genoten, zullen we ons ten doel stellen te choqueren. Het verhaal vertellen vanuit het gezichtspunt van de soep misschien? Een van die stuurloos rondrijvende veerachtige schaaldieren het verhaal laten doen. Of een ammoniet? Ja, een ammoniet, denk ik. Een ammoniet met lotsbesef. Een woordvoerder (m/v) voor de stromende zeeën uit de juratijd, om te vertellen hoe het was.

Maar hier trilt de caleidoscoop. Het paleolithicum is voor

mij slechts één opnieuw geschud patroon verwijderd van de negentiende eeuw – de eerste die er echt oog voor had, oog voor datgene waarop men liep. Wie zou zich niet aangetrokken voelen tot deze majestieitelijke figuren, die langs stranden en heuvelhellingen schreden, te deftig gekleed, met bakkebaarden, peinzend over onmetelijke zaken. Arme misleide Philip Gosse, Hugh Miller, Lyell en Darwin zelf. Er schijnt een natuurlijke verwantschap te bestaan tussen geklede jassen en baarden en de resonanties van het gesteente – mesozoïsch en triassisch en oöliet en lias, cornbrash- en groenzandsteen.

Gordon en ik, elf en tien jaar oud, hadden nog nooit van Darwin gehoord; ons begrip van tijd was hoogst persoonlijk en semantisch (theetijd, etenstijd, hoogste tijd, tijd vermorsen); onze interesse voor *Asteroceras* en *Promicroceras* had te maken met hebberigheid en wedijver. Om eerder dan Gordon op een eersteklas laag juraslijk te komen, was ik bereid met mijn glimmende nieuwe hamer honderdvijftig miljoen jaren aan diggelen te slaan en desnoods mijn eigen arm of been te breken bij een val van een steil stuk blauw lias op het strand van Charmouth, in 1920.

Ze klimt een stukje hoger, naar een ander schuivend, geleidelijk aflopend plateau van de steile rots en hurkt neer, fanatiek de blauwgrijze rotsbrokken om haar heen afzoekend, op jacht naar die verleidelijke krullen en geribde spiralen en duikt met een ‘sss’ van triomf op een exemplaar – een ammoniet, bijna gaaf. Het strand ligt nu ver beneden haar; de schrille kreten, het geblaf, de uitroepen zijn luid en duidelijk, maar ze behoren tot een andere wereld, die van geen belang is.

En al die tijd houdt ze vanuit haar ooghoek Gordon in de gaten, die al hoger is, en een dagzomende aardlaag beklopt. Hij houdt op met kloppen; ze kan zien hoe hij nauwkeurig iets bestudeert. Wat heeft hij daar? Ze brandt van wantrouwen en rivaliteit. Ze

klautert door kleine struikachtige plantjes, trekt zich een richel op.

‘Dit is mijn veldje!’ roept Gordon. ‘Je mag hier niet komen. Ik heb het afgezet.’

‘Kan mij wat schelen!’ gilt Claudia. ‘Trouwens, ik ga toch hoger. Boven is het veel beter.’ En ze hijst zich omhoog over schrale planten en de droge stenige bodem, die onder haar voeten in watervallen naar beneden komt, naar een prachtige, veelbelovende, lokkende, grijze vlakte, die ze heeft gezien en waar vast en zeker honderden *Asteroceras* verborgen moeten liggen. Beneden lopen, onopgemerkt, gestalten nerveus op en neer; zwakke, vogelachtige alarmkreten waaieren naar boven.

Ze moet langs Gordon om bij die lokkende bovenste laag te komen. ‘Kijk uit...’ zegt ze, ‘doe dat één weg...’

‘Niet duwen,’ bromt hij. ‘Trouwens, je mag hier niet komen. Ik zei toch dat het mijn veldje is, zoek jij er zelf maar één.’

Zijn been zit haar in de weg – het haalt uit, zij stompt, en een stuk rots, van de vaste wereld, die blijkbaar toch zo vast niet is, begint onder haar grijpende handen te verschuiven... brokkelt af... en ze valt – pats achterover op haar schouders, haar hoofd, haar maaiende arm, ze glijdt rolt bonkt naar beneden. En blijft naar adem happend in een doornstruik liggen, met een bonzende pijn, te beledigd om zelfs maar te gillen.

Hij voelt hoe ze naderbij komt, hem besluit, op zijn veldje komt en de beste fossielen zal pakken. Hij protesteert. Hij steekt een voet uit om haar de pas af te snijden. Haar verhitte, irriterende ledematen raken in de knoop met de zijne.

‘Je duwt me,’ schreeuwt ze.

‘Niet waar,’ snauwt hij. ‘Jij duwt. Trouwens, dit is mijn veldje, ga ergens anders heen.’

‘Dat stomme veldje is niet van jou,’ zegt ze. ‘Het is van iedereen. En ik ga niet...’

En plotseling zijn daar vreselijke scheurende, bonkende ge-

luiden en weg is ze, glijdend en suizend naar beneden, en hij staart haar vol afgrijzen en voldoening na.

‘Hij heeft me geduwd.’

‘Nietwaar. Eerlijk, moeder, ik heb ’r niet geduwd. Ze is uitgeleden.’

‘Hij heeft me geduwd.’

Zelfs in deze consternatie – tussen bedrijvige moeders en kinderjuffen, de provisorische mitella, het aangereikte vlugzout – kan Edith Hampton zich nog verwonderen over de felle verbetering van haar kinderen.

‘Geen ruzie maken. Lig stil, Claudia.’

‘Het zijn mijn ammonieten. Laat hij ze niet pakken, moeder.’

‘Ik wil jouw ammonieten helemaal niet.’

‘Gordon, hou je mond!’

Ze heeft hoofdpijn; ze probeert de kinderen onder controle te houden en te reageren op advies en medeleven; ze geeft de schuld aan de gevaarlijke wereld, zo onbetrouwbaar, zo boosaardig. En aan de onverzettelijkheid van haar kroost, wier emoties het hardste geluid op het strand lijken.

De stem van de geschiedenis bestaat natuurlijk uit meer stemmen. Vele stemmen, alle stemmen die erin geslaagd zijn zich te laten horen. Sommige luider dan andere natuurlijk. Mijn verhaal is verweven met de verhalen van anderen – moeder, Gordon, Jasper, Lisa en nog iemand in het bijzonder; hun stemmen moeten ook gehoord worden en ik zal me dan ook aan de conventies van de geschiedschrijving houden. Ik zal de wetten van de bewijsstukken respecteren. Van de waarheid, wat dat ook moge zijn. Maar de waarheid is gebonden aan woorden, aan drukletters, aan de getuigenis van de pagina. Momenten barsten los; de dagen van ons leven verdwijnen in het niets, nog onwerkelijker dan wanneer ze waren verzonnen. Fictie lijkt wel een langer leven beschoren dan de werkelijkheid. Pierre

op het slagveld, de meisjes Bennet aan hun naaiwerk, Tess aan de dorsmachine – allen zijn ze voor eeuwig vastgenageld op de bladzijde en in miljoenen hoofden. Aan de andere kant is wat mij in 1920 op het strand van Charmouth overkwam niet meer dan distelpluis in de wind. En als u en ik het over geschiedenis hebben, bedoelen we toch niet dat wat er gebeurde? De kosmische chaos van overal en alle tijden? We bedoelen het ordenen in boeken, de concentratie van het welwillend historisch oog op jaartallen en plaatsen en personen. De geschiedenis ontwart; omstandigheden, die hun natuurlijke neiging volgen, blijven liever in de war zitten.

Nu dan, aangezien mijn verhaal ook het hunne is, moeten ze spreken – moeder, Gordon, Jasper, maar ik heb natuurlijk het laatste woord: het voorrecht van de historicus.

Moeder. Laten we een moment bij moeder stilstaan. Moeder trok zich uit de geschiedenis terug. Ze deed gewoon niet meer mee. Ze verkoos een zelfgeschapen wereld, waarin zich uitsluitend bloeiende rozen, wandtapijten met religieuze voorstellingen en enig veranderlijk weer bevonden. Ze las uitsluitend de *West Dorset Gazette*, *Country Life* en het orgaan van de Royal Horticultural Society. Haar enige bron van zorg waren de grillen van het klimaat. Onverwachte vorst kon een lichte consternatie veroorzaken. Een slechte zomer was aanleiding tot mild verwoorde klachten. Gelukkige moeder. Verstandige, handige moeder. Op haar toilettafel stond een foto van vader, onberispelijk in zijn uniform, eeuwig jong, zijn haar pas geknipt, zijn snor een nette schaduw op zijn bovenlip; geen rood gat in zijn buik, geen stront, geen geschreeuw, geen gloeiende, verzengende pijn. Moeder stofte deze foto iedere ochtend af. Wat ze daarbij dacht, heb ik nooit geweten.

De geschiedenis doodde vader. Ik ga dood aan darmkanker, in relatief besloten kring. Vader stierf aan de Somme, weggeplukt door de geschiedenis. Ik heb horen vertellen dat hij een lange nacht in de modder heeft liggen schreeuwen en dat hij, toen ze hem eindelijk kwamen halen, op de brancard stierf, tussen de krater die zijn laatste bed was geweest, en de verbandplaats. Overall aan denkend, stel ik me voor, behalve aan de geschiedenis.

Hij is dus een vreemde voor me. Een historische figuur. Op een wazige scène na, waarin een vage mannenfiguur bukt om me op te tillen en, heel spannend, op zijn schouders te zetten, vanwaaraf ik de baas speel over de wereld, met inbegrip van Gordon daar beneden, die verstoken is van deze gunst. U ziet dat zelfs dan mijn gevoelens voor Gordon de overhand hebben. Maar of deze schimmige mannenfiguur mijn vader is of niet, weet ik niet zeker; het kan ook een oom zijn of een buurman. Vaders levensloop en de mijne zijn niet lang met elkaar verstrengeld geweest.

Daarom zal ik met de rotsen beginnen. Heel toepasselijk. De rotsen waaruit wij voortkomen en waaraan wij geketend zijn, wij allen. Zoals die ongelukkige dinges, hoe heet hij ook alweer, die op die rots...

‘Aan een rots geketend...’ zegt ze. ‘Hoe heet hij?’

En de dokter onderbreekt zijn handeling, met zijn gezicht vlak bij het hare, zijn kleine zilveren lampje halverwege, zijn naam met gouden lettertjes op zijn witte jas. ‘Pardon? Wat zei u, juffrouw Hampton?’

‘Een adelaar,’ zegt ze. ‘Die zijn lever uitpikt. Het menselijk tekort, begrijpt u?’

En de dokter glimlacht toegeeflijk. ‘Aha,’ zegt hij. En hij houdt voorzichtig haar oogleden uit elkaar en tuurt. In haar ziel mis-schien.

Prometheus natuurlijk. De mythologie is zoveel beter materiaal dan de geschiedenis. Er zit systeem in, logica, een boodschap. Eén keer heb ik gedacht dat ik een mythe was. Ik was een jaar of zes en werd in de salon ontboden, teneinde een familielid te ontmoeten dat rijker en mondainer was dan moeder, tegen wie moeder opkeek, ik werd met een zwaai omhooggetild, op armlengte gehouden door zo’n verrukkelijk geparfumeerde vrouw, waarbij me werd toegeroepen: ‘Daar is ze dan! De kleine mythe! Een echte, verrukkelijke kleine mythe met rode haren en groene ogen!’ Boven in de kinderkamer bestudeerde ik in de spiegel mijn haar en ogen. Ik ben een Mythe. Ik ben Verrukkelijk. ‘Zo is het genoeg, Claudia,’ zegt juffie. ‘Zorg maar liever dat je vanbinnen mooi bent.’ Maar ik ben een Mythe. Ik staar mezelf tevreden aan.

Claudia. Hier had moeders fantasie een ongewoon hoge vlucht genomen. Ik stak zeer af tussen de Violets, de Mauds, de Norahs en de Beatrices. Maar ik sprong er toch al uit, met mijn haar en mijn oproerige geest. De kinderjuffrouwen van andere gezinnen op het strand van Charmouth sidderden als we in zicht kwamen, en verzamelden hun pupillen om zich heen. We waren nare, wilde kinderen, Gordon en ik. Jammer toch, die mevrouw Hampton was nog wel zo’n aardige vrouw en al weduwe ook... Al ‘tut-tut’-end bekeken ze ons afkeurend, als een onbeschaafd, onhandelbaar stelletje, dat te luidruchtig en te gevaarlijk speelde.

Lang geleden. En gisteren. Ik heb nog altijd een stuk blauw lias van het strand van Charmouth, waarin twee grijze fossiele krullen zweven. Het heeft als presse-papier op mijn bureau gestaan. Twee *Asteroceras*, op drift in een tijdloze oceaan.

Misschien schrijf ik mijn verslag van het paleolithicum wel helemaal niet, maar maak ik er een film van. Een film zonder commentaar, waarin ik u allereerst de grote sluimerende rotsen van het cambrium zal laten zien, en vervolgens een overgang maak naar de bergen van Wales, de Long Mynd, de Wrekin, van het ordovicium naar het devoon, rode en carbonide zandsteen, de weelderig begroeide Cotswolds, de krijtrotsen van Dover... een impressionistische, dromerige film, waarin de geplooid rotsen oprijzen en groeien en bloeien en de gedaante aannemen van de kathedralen van Salisbury en York, de Royal Crescent en gevangnissen, scholen, huizen en stations. Ja, deze film ontwikkelt zich voor mijn ogen, woordloos en gedetailleerd, om uit te komen bij een rots in Cornwall, Stonehenge, de kerk van Burford, het Penninisch gebergte.

Ik zal in deze geschiedenis vele stemmen gebruiken. Bij mij niet de koele onbewogen toon van de neutrale verteller. Misschien moet ik schrijven zoals de schrijvers van *The Anglo-Saxon Chronicle*, die in één adem mededelen dat er een aartsbisschop is overleden, een synode is gehouden, en vuurspuwende draken in de lucht zijn waargenomen. Waarom eigenlijk niet? Ideeën zijn relatief. Onze verbindingslijn met de realiteit staat altijd onder spanning. Ik weet niet door welke toverij er een beeld op mijn televisiescherm verschijnt of hoe een kristallen chip blijkbaar onbegrensde mogelijkheden heeft. Ik accepteer het gewoon. Toch ben ik van nature sceptisch – een vragensteller, een twijfelaar, een instinctieve agnosticus. In het roerloze steen van de kathedralen van Europa bestaan naast elkaar de apostelen, Christus en Maria, lammeren, vissen, griffioenen, draken, zeeslangen en gezichten van mannen met bladeren in plaats van haar. Ik mag dat soort ruimdenkendheid graag zien.

Kinderen zijn ontzettend goedgegelovig. Mijn Lisa was een saai kind, maar toch kwam ze met dingen aan die ik leuk of alarmerend vond. ‘Bestaan draken?’ vroeg ze. Ik zei dat ze niet

bestonden. ‘Vroeger wel?’ Ik zei dat alles op het tegendeel wees. ‘Maar als er een woord voor draak bestaat,’ zei ze, ‘moeten er vroeger toch draken geweest zijn?’

Precies. De macht van de taal. Het bewaren van het vergankelijke; vorm verlenen aan dromen, duurzaamheid aan vonken zonlicht.

Er staat een draak op een Chinese schaal in het Ashmolean Museum in Oxford, waar Jasper en ik eens een keer naar stonden te kijken, zo’n acht maanden voordat Lisa geboren werd. Hoe moet ik Jasper beschrijven? Op allerhande manieren, stuk voor stuk onvolledig: uitgaand van mijn leven was hij mijn minnaar en de vader van mijn enige kind; uitgaand van zijn leven was hij een intelligente, geslaagde ondernemer; cultureel gesproken was hij een mengeling van Russische aristocratie en Engelse landadel. Bovendien was hij knap, overtuigend, potent, energiek en egoïstisch. Ik heb Jasper aan Tito te danken. Ik ontmoette hem in 1946, toen ik aan het boek over de partizanen werkte en met iemand moest praten die iets te maken had met de kwestie-Joegoslavië. Op een dinsdag ging ik met hem eten en de zaterdag daarop lagen we met elkaar in bed. In de tien jaar daarna woonden we dan weer wel en dan weer niet samen, hadden ruzies, legden ze bij, gingen uit elkaar en hervonden elkaar. Lisa, mijn arme Lisa, een stil, flets kind, was het tastbare bewijs van onze rusteloze verbintenis, maar niet overtuigend: ze leek noch uiterlijk noch in haar manier van doen op een van ons tweeën.

Anders dan haar vader, die zijn afstamming prettig duidelijk toonde. Zijn knappe uiterlijk en luchthartige benadering van het leven erfde hij van zijn Russische vader; zijn onwankelbaar sociaal zelfvertrouwen en zijn superioriteitsgevoel van zijn moeder. Isabel, erfgename van een portie Devon en eeuwen van rustige welstand en zelfverbetering, had op negentienjarige

leeftijd in Parijs een vlaag van verstandsverbijstering gehad. Ze trotseerde haar ouders en trouwde met de onweerstaanbare Sasja. Jasper werd geboren toen ze eenentwintig was. Tegen de tijd dat ze tweeëntwintig was, was Sasja al uitgekeken op het leven van landjonker in Devon en had Isabel haar verstand teruggekregen en haar rampzalige vergissing ingezien, waarna er discreet een scheiding werd geregeld. Sasja, door Isabels vader betaald om zich te verwijderen, en van alle rechten, behalve die op Jasper, af te zien, trok zich zonder morren terug in een villa in Cap Ferrat; Isabel trouwde na een nette wachttijd met een jeugdvriend en werd lady Branscombe van Sotleigh Hall. Jasper bracht zijn jeugd door op Eton en in Devon, met zo nu en dan een excursie naar Cap Ferrat. Toen hij zestien was, werden deze uitstapjes frequenter. Hij vond de levensstijl van zijn vader stimulerend en een aangenaam tegengif voor jachtpartijen en bals. Hij leerde Frans en Russisch spreken, vrouwen beminnen en de meeste situaties in zijn eigen voordeel uitbuiten. In Devonshire zuchtte zijn moeder spijtig en vol zelfverwijt; haar echtgenoot, een man van stoïcijnse tolerantie, die op een Normandisch strand zou sterven, probeerde de jongen te interesseren voor het beheer van een landgoed, bosbouw en paarden fokken, alles zonder succes. Behalve half-Russisch was Jasper ook intelligent. Zijn moeder verontschuldigde zich nog meer. Jasper ging naar Cambridge, liefhebberde in alles behalve in sport, werd in twee vakken de beste van zijn jaar, en maakte vele nuttige vrienden. Naderhand keek hij wat rond in de politiek en de journalistiek, had een schitterende oorlogstijd als jongste lid van Churchills staf, en kwam er ambitieus, opportunistisch en goed voorzien van relaties uit.

Tot zover een globale beschrijving van Jasper. In mijn hoofd is Jasper fragmentarisch: er zijn vele Jaspers, ongeordend, zonder chronologie. Zoals er vele Gordons, vele Claudia's zijn.

Claudia en Jasper staan voor de draak op de Chinese schaal in het Ashmolean. Jasper kijkt naar Claudia en Claudia naar de draak en prent hem ongewild voor eeuwig in haar hoofd. Het zijn eigenlijk twee draken, blauwgekleurde draken, die strijdlustig tegenover elkaar staan, de tanden ontbloeit, hun slangachtige lichamen en ledematen prachtig verdeeld over de schaal. Ze bezitten iets wat op voelsprietten lijkt, fijne blauwe manen, plukjes haar op de ellebogen en een van kop tot staart doorlopende kam. Een uiterst precieze karakteristiek. Claudia staart in de vitrine en ziet haar eigen gezicht en dat van Jasper over de borden heen – spookgezichten.

‘En?’ vraagt Jasper.

‘Wat, en?’

‘Ga je nog met me mee naar Parijs of niet?’

Jasper draagt een bruine montycoat en een zijden shawl in plaats van een das. De aktetas die hij bij zich heeft, misstaat erbij.

‘Misschien,’ zegt Claudia. ‘Ik zie nog wel.’

‘Dat is niet genoeg,’ zegt Jasper.

Claudia bestudeert de draken en denkt aan iets heel anders. De draken zijn een decor, maar wel blijvend.

‘Nou ja,’ zegt Jasper, ‘ik hoop dat je meegaat. Ik bel wel vanuit Londen. Morgen.’ Hij kijkt op zijn horloge. ‘Ik moet ervandoor.’

‘Er is iets...’ zegt Claudia.

‘Ja?’

‘Ik ben zwanger.’

Er valt een stilte. Jasper legt zijn hand op haar arm en trekt hem weer terug. ‘Zo,’ zegt hij uiteindelijk. En dan: ‘Wat, eh, wil je?’

‘Ik houd het,’ zegt Claudia.

‘Natuurlijk. Als je dat wilt. Het is wat ik, denk ik, ook het liefst zou willen.’ Hij glimlacht, een charmante, zeer sensuele glimlach. ‘Alleen, ik moet zeggen dat het enige waar je me nu net niet geknipt voor lijkt, het moederschap is. Maar ik wed

dat je wel weer van je gebruikelijke aanpassingsvermogen blijk zult geven.'

Ze kijkt voor de eerste keer naar hem. Naar de glimlach. 'Ik houd het,' zegt ze, 'deels omdat ik onefficiënt ben, deels omdat ik het wil. Die twee dingen staan misschien niet helemaal los van elkaar. En ik wil er zeker niet mee zeggen dat we gaan trouwen.'

'Nee,' zegt Jasper, 'dat kan ik me ook niet voorstellen. Maar natuurlijk wil ik wel mijn rol spelen.'

'O ja, jij zult me bijstaan,' zegt Claudia. 'Op en top de gentleman. Zijn kinderen duur?'

Jasper observeert Claudia, die de hele middag al kortaf is geweest, zoals alleen Claudia dat kan zijn. Ze staat bij een vitrine, ogenschijnlijk geheel verdiept in Chinese keramiek. Ze ziet er goed uit in een smaragdgroen tweed pakje; een blauwe moet in de middelvinger van haar rechterhand vertelt Jasper dat ze die ochtend heeft geschreven.

'Wil je komend weekend met me mee naar Parijs?'

'Misschien wel,' zegt Claudia.

Hij krijgt zin om haar door elkaar te rammelen. Of een klap te geven. Maar dan zou ze waarschijnlijk terugslaan, en ze zijn hier in een openbare gelegenheid en allebei hebben ze een gezicht dat herkend kan worden. In plaats daarvan legt hij een verzoenende hand op haar arm en zegt dat hij zijn trein moet halen.

'Tussen twee haakjes,' zegt Claudia, nog steeds naar de vitrine starend, 'ik ben zwanger.'

Plotseling is hij uiterst geamuseerd. Hij wil haar niet meer slaan. Claudia zal weer niet met iets nieuws aankomen, denkt hij.

Lisa bracht haar jeugd grotendeels door bij haar grootmoeders. Een Londense flat is geen geschikte omgeving voor een kind en ik was vaak op reis. Lady Branscombe en mijn moeder hadden veel gemeen, alleen al door de wederwaardigheden van hun

kinderen, die hun bevattingsvermogen te boven gingen. Ze accepteerden de onwettigheid van Lisa dapper, zuchtten tegen elkaar aan de telefoon en deden hun best voor Lisa door Scandinavische au pairs in dienst te nemen en haar in te schrijven voor een kostschool.

Jasper heeft nooit mijn leven beheerst. Hij was belangrijk, maar dat is iets anders. Hij stond centraal in de structuur, meer niet. De meeste levens hebben hun kern, hun essentie, het punt waar alles om draait. We komen nog wel bij het mijne terecht, als ik er klaar voor ben. Op dit moment houd ik mij bezig met lagen.

Een van mijn favoriete victorianen is William Smith, de waterbouwkundig ingenieur, wiens inspanningen als kanalengraver hem in staat stelden het gesteente en de fossiele inhoud die hij doorkliefde, te onderzoeken en vruchtbare conclusies te trekken. William Smith zal in mijn geschiedenis met alle eer behandeld worden. En John Aubrey ook. Er bestaat nog geen algemene erkenning voor het feit dat Aubrey, de aartsroddelaar, met zijn gebabbel over Hobbes, Milton en Shakespeare, ook de eerste deskundige veldarcheoloog was en dat bovendien zijn simpele maar scherpzinnige vaststelling dat bij kerkrampen de ene stijl aan de andere voorafgaat en we daardoor een chronologie in bouwstijlen kunnen vaststellen, hem tot een zeventiende-eeuwse William Smith maakt. En verschillende fasen van de Engelse gotiek tot de ammonieten van de architectuur. Ik zie Aubrey zich door het zwiepende gras van een kerkhof in Dorset voortbewegen, met zijn aantekeningen in de hand, vooruitlopend op Schliemann, Gordon Childe en het kandidaatsexamen van Cambridge, met dezelfde blik als waarmee ik William Smith met zijn hoge hoed boven de overblijfselen van een segment Warwickshire zie hurken.

Ik heb een foto – ze zijn te koop in het Victoria en Albert Museum – van de dorpsstraat van Thetford, genomen in 1868,

waar William Smith niet op staat. De straat is verlaten. Er is een kruidenierswinkel en een smidse en een stilstaande kar en een grote, breed overhangende boom, maar geen enkele menselijke figuur. In werkelijkheid liepen William Smith of iemand anders, of verschillende mensen, en ook honden, ganzen, een man te paard onder de boom door, gingen de kruidenierswinkel binnen, bleven staan voor een praatje met een kennis, terwijl de foto gemaakt werd, maar hij is onzichtbaar, allemaal zijn ze onzichtbaar. De belichtingstijd van de foto – zestig minuten – was zo lang dat William Smith en alle anderen erdoorheen liepen en verdwenen zonder een spoor achter te laten. Niet eens een afdruk, zoals de wormen uit de oertijd, die door het slijk van het Cambrium in Noord-Schotland kropen en de lege sleuf van hun doortocht in het gesteente achterlieten.

Dat vind ik mooi. Dat vind ik heel mooi. Een onberispelijke verbeelding van de relatie van de mens met de natuurlijke wereld. Weg, gepasseerd en verdwenen. Maar stel nu eens dat William Smith – of wie er die ochtend ook langs die straat liep – in het voorbijgaan de kar van punt A naar punt B verzet had? Wat zouden we dan zien? Een veeg? Twee karren? Of stel dat hij de boom had omgehakt? De natuurlijke wereld verknoeien, dat doen we uitstekend – uiteindelijk zullen we hem misschien voorgoed verknoeien. The End. En daarmee zal de geschiedenis ten einde zijn.

William Smith werd geïnspireerd door gelaagdheid. Mijn lagen zijn minder makkelijk waarneembaar dan die in het gesteente van Warwickshire en in mijn hoofd liggen ze niet eens in volgorde, maar vormen ze een draaikolk van woorden en beelden. Draken en moon tigers en Crusaders en Honeys.

De Chinese drakenschaal staat nog altijd in het Ashmolean Museum. Een maand geleden heb ik hem nog gezien.

Ik was achtendertig toen Lisa geboren werd, en het ging me vrij goed in die tijd. Twee boeken op mijn naam, enige controversiële

journalistiek, een reputatie van polemiserend, uitdagend, aandachttrekkend schrijfster. Ik genoot een zekere bekendheid. Als het feminisme er al geweest was, had ik er vast aan meegedaan, denk ik; het zou me nodig gehad hebben. Maar ik voelde het nu eenmaal niet als een gemis, mij leek het feit dat ik een vrouw was een kostbaar extra punt in mijn voordeel. Mijn sekse is nooit een belemmering geweest. En nu dringt zich ook de gedachte op dat deze me wellicht het leven heeft gered. Als ik een man geweest was, had ik de oorlog waarschijnlijk niet overleefd.

Ik weet heel zeker waarom ik historica ben geworden. Quasi-historica, een betiteling van een van mijn vijanden, zo'n uitgedroogde wetenschapper uit Oxford, die uit koudwatervrees nog niet met zijn grote teen buiten zijn faculteit kwam. Het was omdat in mijn jeugd onenigheid werd afgekeurd. 'Niet tegenspreken, Claudia', 'Claudia, geef niet van die brutale antwoorden.' Argumenteren is nu juist het wezen van de geschiedschrijving. Het verschil in opvatting; mijn woord tegen het uwe; het ene bewijs tegen het andere. Als er iets zou bestaan als de absolute waarheid, zou het debat zijn glans verliezen. Mij zou het in ieder geval niet meer interesseren. Ik kan me nog heel goed het moment herinneren waarop ik ontdekte dat geschiedenis geen zaak was van een standaardopinie.

Ik was dertien. Op de meisjesschool van juffrouw Lavenham. In de tweede klas. Bezigt met de vorsten uit het huis Tudor, bij juffrouw Lavenham zelf. Zij schreef namen en jaartallen op het bord en wij schreven ze over. Ze dicteerde ons ook de voornaamste kenmerken van iedere regeringsperiode en wij noteerden die. Hendrik VIII werd veroordeeld vanwege zijn roerig huwelijksleven, maar deugde ook als koning niet. Koningin Elizabeth was goed; ze sloeg de Spanjaarden terug en regeerde met vaste hand. Ook hakte ze het hoofd af van Maria Stuart, de koningin van Schotland, die katholiek was. Onze pennen krasten die lange zomermiddag. Ik stak mijn vinger

op: 'Juffrouw Lavenham, vonden de katholieken dat het goed was dat ze Maria Stuarts hoofd afhakte?' 'Nee, Claudia, ik denk van niet.' 'Juf, vinden katholieke mensen nu van wel?' Juffrouw Lavenham haalde diep adem. 'Ik denk, Claudia,' zei ze vriendelijk, 'dat sommigen vinden van niet. Mensen zijn het soms niet met elkaar eens. Maar daar hoef jij je geen zorgen over te maken. Schrijf jij nu maar over wat er op het bord staat. Maak nette, duidelijke hoofdstuktitels met rode inkt...'

En plotseling wordt de eenvormige grijze vijver van de geschiedenis verscheurd; hij wordt versnipperd in duizend strijdende golven; ik hoor het gemurmel van stemmen. Ik leg mijn pen neer en denk na; mijn hoofdstuktitels zijn niet netjes en duidelijk met rode inkt geschreven. Ik krijg een 4 (onvoldoende) bij de overgangsexamens.